

מבצעי חיל-הים במלחמת יום-הכיפורים

הוא שיש להימנע מצוות גדול בספינה, וזהו יתרונה הנוסף של ספינת הטילים: היא מופעלת על-ידי צוות קטן, יחסית, המתאם היטב למשימותיה.

● גובשה תורת קרב הממצה את יתרונות הסטי"ל שלנו וממצלת את נקודות התורפה של סטי"לי האויב תקופה ארוכה תיורגלו מפקדים תפיסות מלחמה ולחימת סטי"לים כסטי"לים. אמנם רוב התרגילים הללו נערכו בחוף הישראלי ונאלצו להתחשב בתנאיו ומגבלותיו, אך בעצם תרגול הלחימה של סטי"לים בסטי"לים הוחדרה לתודעת המפקדים והחיילים ההכרה כי יבוא יום והם יתמודדו עם סטי"לי האויב. הבעיה העיקרית היתה שהתפיסה החדשה עוד לא הועמדה במבחן אש אמיתי, שהוא המבחן הקובע ליעילותה.

● ערב מלחמת יום-הכיפורים היה החיל בכשירות מבצעית גבוהה, שכן רק יממה אחת קודם לכן בוצע תמרון ימי גדול בהשתתפות מירב הסטי"לים ובו הושגו תוצאות טובות ורבות לקחים. במלחמה עצמה היה על חיל-הים להתגבר על קשיים טכניים וטקטיים לא מעטים. טווח הפגיעה של הטיל, "גבריא" — החימוש העיקרי של ספינות הטילים — הוא מחצית נטווח הפגיעה של הטיל הרוסי "סטיוקס", שהותקן על ספינות ה"קומאר" וה"אוסה" שבידי המצרים והטורים. כדי לפצות על פער טווחים זה, הותקנו בסטי"לים אמצעים אלקטרוניים מתוחכמים. עד למלחמת יום-הכיפורים לא הפליגו סטי"לים של חיל-הים ליעדים מרוחקים, פרט ל"רשף" שהפליגה למסע אימונים בן שבוע לכל אורך הים התיכון. במלחמה עצמה הגיעו סטי"לים ליעדים רחוקים, כגון אלכסנדריה ואף מערבה לה.

מבצעיו של חיל-הים במלחמת יום-הכיפורים מעוררים עניין ולוה רק בגלל זכות-הראשונים שנודעה להם. במבצעים אלה הופעלו לראשונה בתולדות הלחימה הימית ספינות טילים על-ידי שני הצדדים היריבים שירו טילי יסים אלה על אלה. ניתוח אירועי אוקטובר 1973 בזירות הימיות שמעשה על-ידי צוות להפקת לקחי מלחמה, מצביע על הגורמים הישירים להצלחת מבצעי החיל:

● בעקבות לקחים מכשולות העבר, ובעיקר בעקבות לקחי מלחמת ששת הימים, ביסס חיל-הים את כוחו על כלי שיט קטנים, והתאים לכל זירה ולכל משימה את כלי השיט ואת החימוש המתאימים. בכך המיר את הגישה של ריכוז אמצעי לחימה שונים ומגוונים בכלי שיט אחד גדול, בגישה החדשה ויעילה יותר העשויה לחסוך כוח-אדם, בהיותה מושתתת לא על כמות, אלא על איכות: רמתו האנושית של הלוחם. לתכלית זאת הוכנסו לחיל-הים ספינות הטילים בבחינת "מועט המחזיק את המרובה" שיעודן העיקרי בלוחמה הימית — פגיעה בכלי השיט של האויב. עם זאת, במלחמת יום-הכיפורים הופעלו ספינות אלה בהצלחה גם בהפגזת מטרות חוף. לתכלית זאת הוקמה גם הסירות הימיות, המורכבת בעיקר מ"דבורים", שמטרתם למנוע חדירות כוחות עוינים דרך חופי הים וכן לקיים ולהפגין נוכחות ימית אתראתית בזירות השונות.

● ספינת הטילים (סטי"ל) שהכל ציפו כי תהיה תשובה הולמת ויעילה לצרכי חיל-הים, לא איכזבה. היא מקנה כושר תמרון טוב; מחירה זול, יחסית למחירי כלי שיט המקובלים בציי העולם (משחתות, פריגטות, סירות-טילים ועוד); ניתן להפעיל מספר רב של כלים בעת ובעונה אחת; ומעל הכל — היא מצוידת במכשור אלקטרוני חדיש ומשוכלל. אחד מלקחי העבר המרים

יחסי הכוחות

מבחינה כמותית היה חיל-הים נחות בכוחו מול הפיקוד הימי המשותף של מצרים וסוריה. ערב מלחמת יום-הכיפורים היו לצי המצרי בזרת הים התיכון כלי השיט הבאים: שתי משחתות מדגם "סקורי", משחתת מדגם "האנט", שתי פריגאטות, צי של 12 צוללות (שש מסוג "אר" ושש מסוג "רו", חמושות כל אחת בשישה טורי פדות); 12 סטיילים מדגם "אוסה" חמושות כל אחת בארבעה טילי ימים SSN-2A (ה"סטיקס") ושתי ספינות טילים מדגם "קומאר"; מספר ניכר של ספינות טורפדו מסוגים שונים (שש מדגם "שרשן"; שש ספינות טורפדו שניקנו ב-1956 ביוגוסלביה; 18 מדגם P-6; 12 מקשות, כולן תוצרת ברה"מ (שש מדגם T-43, שש מדגם "יורקה" או T-30) וכן מספר נט"קים (נושאות טנקים).

לצי הסורי היו ערב המלחמה שלוש סטיילים מדגם "אוסה" (חמושות בשני משגרי טילים ושני תותחי 25 מ"מ), 17 ספינות טורפדו מדגם P-4 ומקשות מדגם T-43. למצרים ולסוריה היו, איפוא, בים התיכון 21 סטיילים מול 14 שהיו לחיל-הים (שתים מהן — "רשף" ו"קשת" — נבנו בישראל) וכן מספר לא רב של "דבורים" בבסיס אשדוד ובחיפה.

בארת ים סוף לא היה המצב שונה. לצי המצרי היו ארבע ספינות טילים מדגם "קומאר", שש ספינות טורפדו P-6 ו-P-4, שתי ספינות משמר מדגם "דהקסטרו" ונט"קים. לקיום ההסגר הימי על ישראל בים סוף סייעו גם שתי משחתות. הצי הישראלי היה ערוך על, "משולש" הבסיסים ראס סודאג—שארם אישיי—נמל אילת (כשהמרחק בין בסיסיו הקיצוניים כ-600 ק"מ) והסד"כ שלו כלל שש נט"קים ושש "דבורים". במשך המלחמה הורד כוח נוסף של "דבורים" מצפון הארץ כדי לסייע במשימות הסיור והתקיפה בים סוף. אם נוסף לכוח המצרי גם זוג צוללות שהיו אותה שעה בים סוף, נבין מה קל היה למצרים לקיים את ההסגר הימי ומה נדרש מחיל-הים הישראלי כדי לפרצו. גם אם מבחינת הכוונות היתה הזירה הימית הדרומית ערוכה למלחמה, הרי מבחינת אמצעיה, הפערים הגדולים בין בסיסיה, קרבתה לאויב והיוזמה ההתקפית הפותחת של האויב — היה חיל-הים ביורה זו בחינת בולטת.

עם פרוץ המלחמה פירסמו סוריה ומצרים הודעה רשמית המכריזה על שטחים בים סוף ובים התיכון כשטחי מלחמה סגורים לשיט. בים התיכון נוצר רצף של שטחי ים סגורים מתור-כיה דרומה ומערבה עד למרסה מטרוח. פירושו של דבר, הטלת הסגר על דרכי התחבורה הימית של מדינת ישראל. המצרים אף הכריזו על כל שטח הים מקו הרוחב 23 מעלות צפונה כאזור לחימה, ובעצם היתנו כל תנועת אניות באזור זה בהסכמתם.

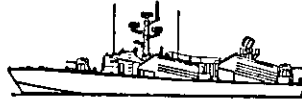
הגזרה המצרית

ב-6 באוקטובר יצא כוח משימה מצרי מורכב מסטיילים, "אוסה" וספינות טורפדו "שרשן" מנמל אלכסנדריה, והפגזו מתקנים באזור נח"ל ים. כאשר גילו אותו הסטיילים של חיל-הים, התפתח קרב ימי שהסתיים ללא טיבוע. מטוסי חיל-האוויר תקפו גם הם את הכוח הימי המצרי, ועלה בבידיהם להטביע סטייל מדגם "אוסה". כלי שיט של חיל-הים המשיכו להפגן נוכחות בגזרה המצרית, כדי למנוע פיגועי גמול. בלילה שבין 8 ו-9 באוקטובר הטביעו ספינות חיל-הים שלוש סטיילים מצריות מדגם "אוסה"; רביעית הצליחה לחמוק. לאחר קרב זה פחתה בהרבה הפעילות היוזמה של המצרים בארת הים התיכון. בלילה שבין 13 ו-14 באוקטובר שבו סטיילים של חיל-הים ופעלו נגד שלוש מטרות חוף בגזרת דמיאט. מהחוף נורתה אש בתחנים (בעיקר נגד מטוסים) שלא הפריעה לביצוע המשימה. בטחונן העצמי של חיל-הים המצרי הלך והתערער בצורה רצינית.

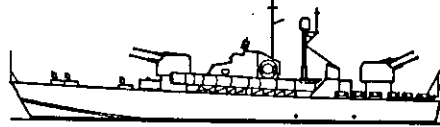
ב-15 באוקטובר יצא חיל-הים לתקיפות חוף שמטרתן להניע את המצרים להוציא את כלי השיט שלהם מול הסטיילים שלנו. כוח של ארבע סטיילים בפיקוד מפקד השייטת יצא, "לפגוש" את כלי השיט המצריים במבואות אלכסנדריה, במטרה להשמידם. הספינות

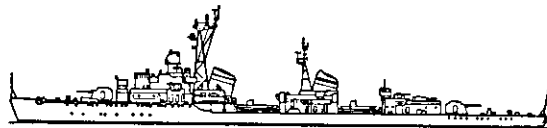
סטייל "קומאר"

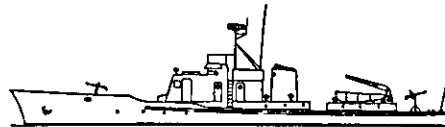
סטייל "אוסה"

סטייל "פי-183"

משחתת "סקורי"

סמ"ר "דהקסטרו"

מקשת "ת-43"

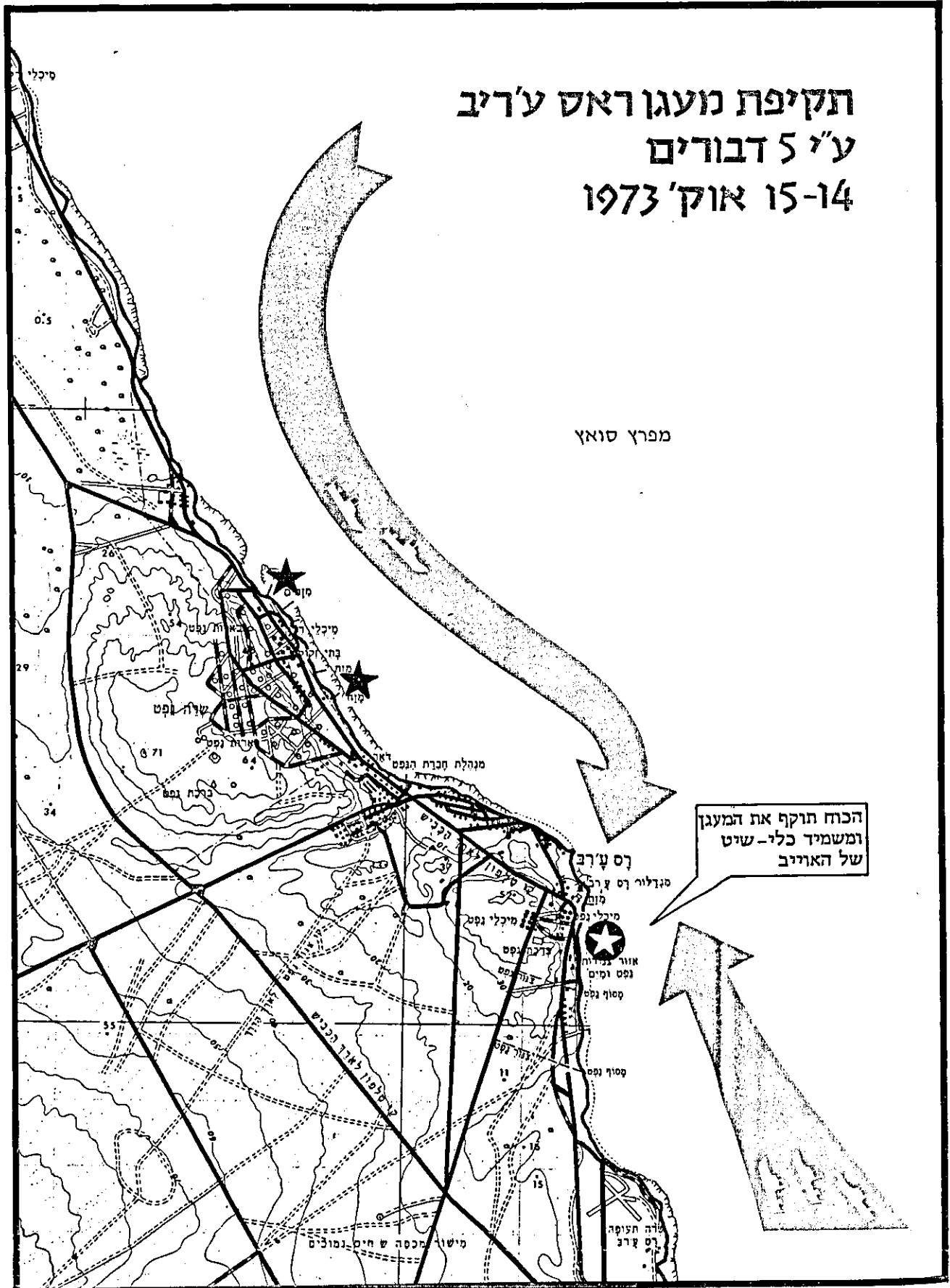

צוללת

יום לחימה בחיל הים

ב-15 באוקטובר 1973 היה ידו של חיל-הים על העליונה הן בים התיכון והן בארת ים סוף. ביום זה היו כוחותיו פרוסים בכל הגזרות, לאורך כ-1,000 ק"מ: מול הגזרה הסורית, הגזרה המצרית בים התיכון, הגזרה המצרית בים סוף, הגזרה הירדנית (ים המלח) וכן לכל אורך חופי המדינה. לעיתים ביצעו הכוחות בריזמית משימות תקיפה, הפגזת יעדים, אבטחת ספינות צי-סוחר היוצאות ובאות מהארץ, אבטחת אניות רכש וסיורי ביטחון שוטף לאורך חופי הארץ, בים סוף ובים המלח, כדי למנוע חדירת כלי שיט עוינים ולוחמי קומנדו לחוף הישראלי. פריסה רחבה זו היא עדות שלשיתו המלאה כמעט של חיל-הים בארות השונות.

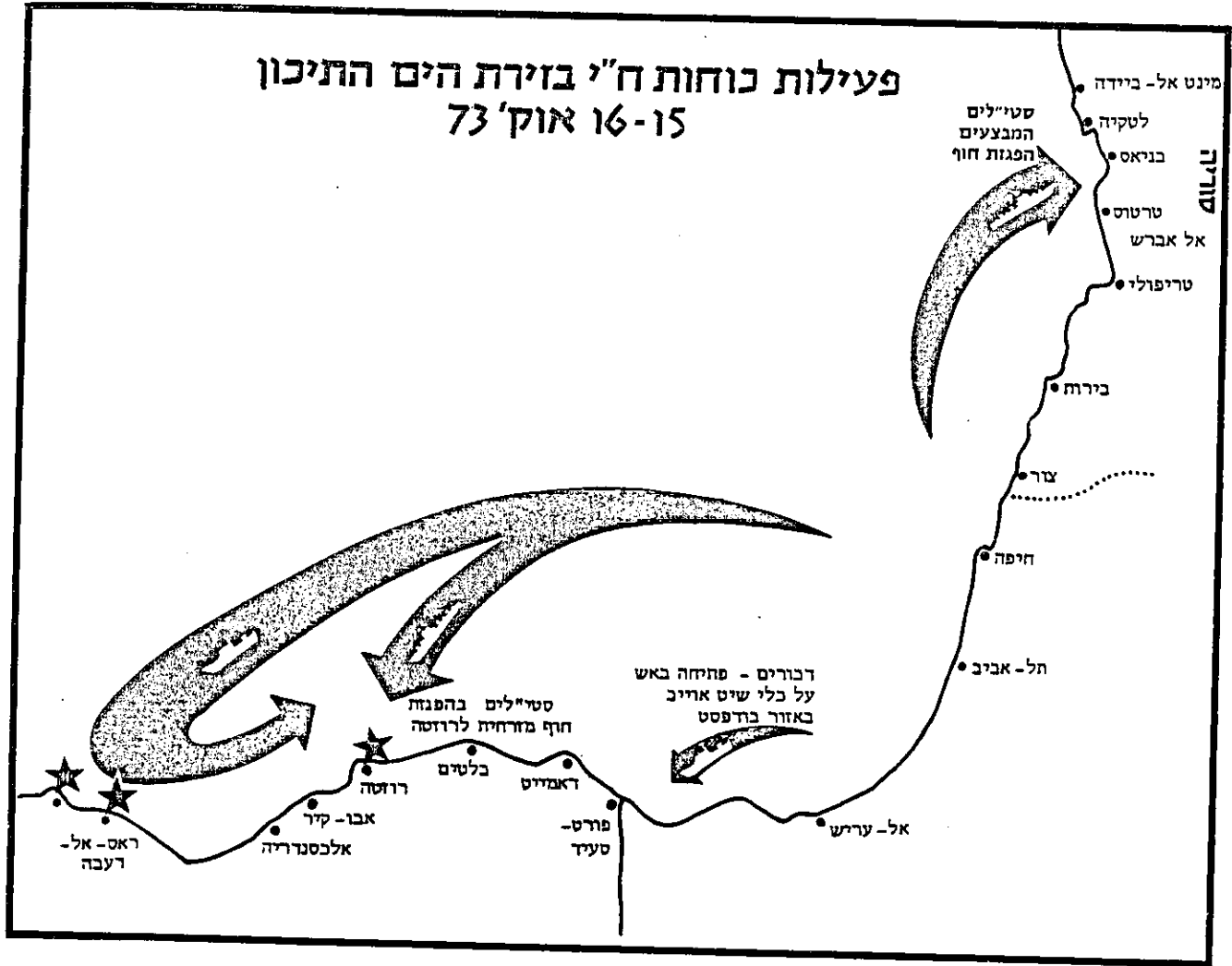
תקיפת מעגוראס ע'ריב ע"ז 5 דבורים 14-15 אוק' 1973

מפרץ סואץ

הכוח חוקף את המעגן ומשמיד כלי-שיט של האוייב

פעילות כוחות ח"י בזירת הים התיכון 15-16 אוק' 73

הגזרה הסורית

פעילות חיל-הים בגזרה הסורית התבצעה בשלושה שלבים. בשלב הראשון נלחמו כלי שיט זה בזה בים הפתוח, ובו התחולל קרב לאטקיה הראשון שנערך בלילה שבין 6 ו-7 באוקטובר. הכוח הישראלי מנה חמש סטי"לים והוא השמיד שלוש סטי"לים סוריות, ספינת טורפדו ומקשת. יצוין כי ספינות הטילים הסוריות הספיקו לירות את טיליהן, אך לא השיגו פגיעות ממשיות. לאחר תבוסה זו לא הוסיפו הסורים להוציא ספינות לקרב בים הפתוח.

בשלב השני הסתגרו הסורים בנמליהם וציפו לבוא הספינות הישראליות. כאשר אלו באו, ירו הסורים טילים וחמקו חזרה אל תוך מעגניהם. סמוך ללאטקיה התפתח קרב נוסף: שתי סטי"לים סוריות שיצאו מהנמל, נערכו סמוך לפתחו, ירו את טיליהן והחלו נסוגות. הן הופתנו על-ידי סטי"לים של חיל-הים שבאו מצפון, אך הצליחו להתחמק. בלילה שבין 11 ו-12 באוקטובר התפתח קרב דומה באיזור טרטוס, כאשר יצאו הסטי"לים מהנמל, שיגרו טילים ונסוגו מייד עם הופעת כוחותינו.

את השלב השלישי יזם חיל-הים בהפיצו מטרות לאורך החוף הסורי. להפגזות היו שתי מטרות: גרימת נזקים כבדים למתקנים, ובעיקר פגיעה במאגרי הדלק; ריתוק כוחות יבשה רבים ככל האפשר להגנת החוף, כדי למנוע העברתם לאיזור הקרבות בגולן. בהפגזות אלה הודלקה חוות מכלי הדלק בבניאס, נפגעו מכלי הדלק בחוות המכלים בטרטוס וכן נפגעו מתקנים צבאיים בלאט-קיה ובמינט אל-בידא. תכיפות הופעת ספינות חיל-הים מול החוף

הגיחו לעבר כף בלטים, והפיצו מחנה צבאי כדי שהמצרים ידעו על נוכחותן באיזור. כאשר נע הכוח מערבה עד כף רוזטה, נורו עליו מכיוון מפרץ אבריקיר שבעה טילים, רובם מדגם "סטיקס"; אף אחד מהם לא פגע; ספינות האויב סרבו לצאת להתמודדות. באותו לילה יצא כוח אחר, שכלל את הסטי"לים "רשף" ו"קשת", להפיצו שני יעדים: ראס קנאס (מזרחית למרסה מטרון) וראס אל-דאבה. סמוך לחצות היו הספינות באיזור ראס קנאס. הן הפיזו תחנת מכ"מ אוויר ולאחר שפגעו בה, המשיכו מזרחה במקביל לחוף המצרי. בראס אל-דאבה שוב הופגז החוף. גם כאן היתה המטרה תחנת מכ"מ אוויר, אך לא ברור מה היו התוצאות. לאחר יום לחימה זה נותרו לצי המצרי בים התיכון שמונה סטי"לים בלבד, לאחר שארבע מהן הושמדו. כולן חסו בנמלים כמו פורט סעיד ואלכסנדריה, שהיו מוגנים היטב. סיורי הספינות ממזרח וממערב לאלכסנדריה עשו, איפוא, את שלהם. הכוונה היתה להגיע לשליטה ימית, עד שהמצרים לא יוכלו להשתמש עוד בנתיבי הים שלהם.

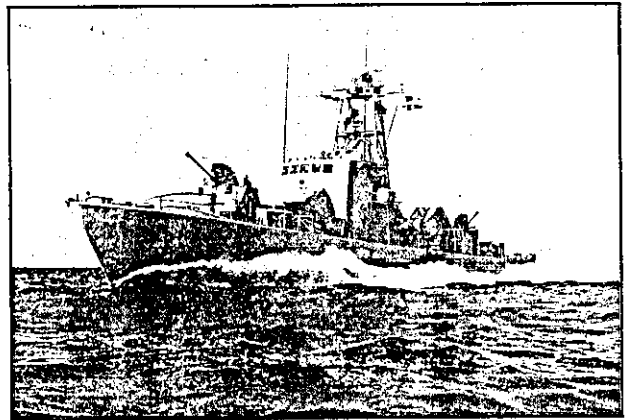
בלילה שבין 16 ו-17 באוקטובר הכין הקומנדו הימי חדירה נועזת לתוך נמל פורט-סעיד, בו עגנו כלי שיט מלחמתיים של המצרים. על לוחמי הקומנדו הימי הוטל להדביק מוקשי עלוקה לכלי שיט רבים ככל האפשר. המבצע עתיד היה להיערך בתנאים קשים, שכן נמל פורט-סעיד היה מוגן היטב: רשת חסמה את פתחו, ולמימיו הוטלו בהתמדה מטענים נגד צוללנים. אנשי הקומנדו הימי הצליחו לפגוע בספינת טילים "אוסה", בספינת טורפדו ובנושאת טנקים.

במפרץ סואץ, למרות שהיה ערוך גם שם בכוחות מועטים. כאן היו ה"דבורים" את הכוח העיקרי. אלו ספינות סיוור מתוצרת ארה"ב, החמושות במקלעים ובתותח 20 מ"מ. בתחילה ייעדו אותן רק לסיוור אבטחה, אולם עתה הוטל עליהן להשמיד כלי שיט עוינים.

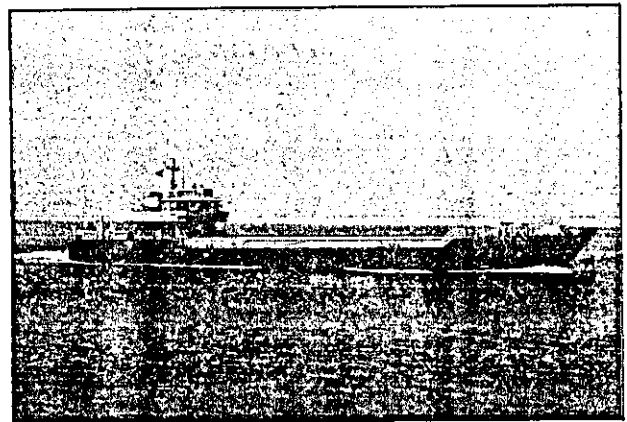
המצרים, מצידם, התכוננו לפעול בדרכים שונות כדי לשבש את מערכת הכבישים בזירה, לתפוס את אברירודס ולהקשות על כוחות היבשה שלנו את ההיערכות מול הארמיה השלישית. הם הפעילו עשרות ספינות שתפקידן היה להעביר אליה תחמושת, דלק, מים ומזון. לצורך זה היו בחלקו המערבי של מפרץ סואץ, בתוך המעגנים, ריכוזים ניכרים של ספינות עזר. חיל-הים נערך לטיהור המפרץ מריכוזים אלה. בלילה שבין 6 ו-7 באוקטובר תקפו "דבורים" את מעגן השיט מרסה תלאמאת שליד ראס-זעפרנה והשמידו שתי סירות גומי מדגם מארק-5 ובהן לוחמי קומנדו מצרים שעמדו לפשוט על איזור אברירודס. אחד ה"דבורים" נפגע בצורה קלה והגיע בכוחות עצמו לאבר-זעפרנה.

מדי לילה ביצעו ה"דבורים" מארבים כדי למנוע תנועת סירות קומנדו ימי מצרי, מעבר למפרץ סואץ. בלילה שבין 8 ו-9 באוקטובר נתקלו שני "דבורים" שהיו בסיוור בצפון מפרץ סואץ בספינת "דה קסטרו" מצרית. במהלך הקרב נפתחה אש לעבר ה"דבורים" מתותחי 130 מ"מ מונחי מכ"מ מהחוף המצרי. לבסוף הצליחו ה"דבורים" לפגוע ב"דה קסטרו" שעלתה באש וטבעה. בצפון מפרץ סואץ נמשכו סיוורים אלימים, בעיקר מול ראס-זעפרנה, במגמה למנוע נחיתה של סירות גומי מצריות המובילות אספקה לארמיה השלישית בצפון המפרץ, וכן במגמה להשמיד כל כלי שיט עויני. בלילה שבין 14 ו-15 באוקטובר פשטו "דבורים" על מעגן ראס ע'ריב. המצרים ריכזו במעגן זה מספר רב של ספינות מסוגים שונים כדי להעביר בהן משם כוחות ואספקה לצד המזרחי של המפרץ, אל הארמיה השלישית. כוח של חמישה "דבורים", שפוצל לכוח צפוני ודרומי, יצא משארם א-שייך ומא-טור. היה צורך בהתאמת לוח זמנים מדויק להיערכות משותפת ביעד. התכנית היתה לתקוף ברוזמנית על-ידי שני הכוחות את מעגני הספינות. הכוח הדרומי הפליג בחשאי וניצל תנאי תנועה נוחים. בהיותו 14 מילין מהחוף המצרי, הבחין בריכוז גדול של ספינות הקשורות למצופים. בהיותו בטווח 300 יארד מהמטרות, פתח באש תותחים עליהן ויצא לביצוע סבב נוסף. אש מקלעים לא יעילה נורתה לעבר ה"דבורים" מכיוון הספינות והחוף. עשר פעמים נכנס הכוח תוך ירי והטלת רימונים על הסירות, מטווחים של 50-100 מטרים. הספינות בערו והתפוצצו (חלקן היה טעון תחמושת ואמצעים פירוטכניים). הכוח הצפוני השלים את השמדת ספינות האויב במעגן. תוצאות הפשיטה על ראס ע'ריב: טובעו שתי ספינות דיג חמושות גדולות; הושמדו 12 סירות קטנות וארבע אחרות נפגעו.

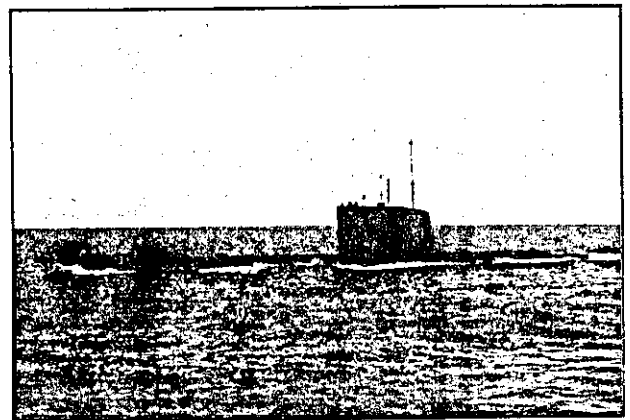
לאחר פשיטה זאת העביר חיל-הים את מאמצו העיקרי מצפון מפרץ סואץ לטיהור חלקו הדרומי. שם באה עיקר פעילות האויב מנמל ע'רדקה, המרוחק מאוד משארם א-שייך. למצרים היה שם כוח ימי מוגן על-ידי טילים, ובחטותם יכלו הספינות המצריות לערוך גיחות לעבר כוחותינו. ואכן, הם עשו זאת בלילה הראשון של המלחמה. כוונתם היתה לפגוע בשארם א-שייך ובראס-מוחמד והם ירו טילים מספינותיהם לעבר החוף. בתגובה על כך הוטל על הקומנדו-הימי לפגוע בכוח הימי המצרי בע'רדקה. בשלוש פעולות נועזות של הקומנדו הימי נפגעו שם שתי סטי"לים מצריות. מגיעה זאת סייעה רבות לקיום שליטת חיל-הים הישראלי במצרי יובל ובמפרץ סואץ כולו. עד מהרה הוברר שהמצרים מיקשו את מצרי יובל (המכלית הישראלית, "סירוס" עלתה על מוקש וטבעה) אולם החסימה במיקוש לא היתה מוחלטת; תוך פרק זמן קצר נותב השיט הישראלי דרך מעבר צדדי שהיה נקי ממוקשים. על חיל-הים היה לדאוג בהתמדה שזרימת הנפט מאברירודס תימשך, ומשימה זו בוצעה. הישגו העיקרי של חיל-הים בזירה זו היה לאו דוקא כמבצעים בודדים שהיו אמנם מרובים וזכו להצלחות ניכרות, אלא בעצם קיום השליטה הנמורה והרצופה שלו בזירה. שליטה שסיכלה במידה רבה את הכוונה המצרית לחסום את נתיבי השיט בפני האניות הישראליות.

טי"ל ישראלי מדגם "שרבורג"

טי"ק ישראלי

זוללת ישראלית מהדגם הישן

הסורי הביאה את הסורים לנהוג בעצבנות רבה, וזו ניכרה בפער לותיהם גם כאשר לא "ביקרו" ספינות חיל-הים בנמליהם. ב-15 באוקטובר נותרו לצי הסורי 19 ספינות כשירות (מהן רק חמש סטי"לים), וכולן הסתגרו בנמלים. חיל-הים השיג לזמן זה שליטה מוחלטת בנזרה זו.

זירת ים סוף

זירה זו התחלקה לשתי זירות משנה: ים סוף ומפרץ סואץ. את ים סוף יכלו המצרים לסגור בנקל על-ידי הטלת מצור על מצרי באב אל-מנדב, וזאת אמנם עשו. חיל-הים פעל בהצלחה בעיקר